ЮБИЛЕЙНА МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В ЕПОХА НА ПРЕХОДИ: ЗНАНИЯ, ПОЛИТИКИ И УСТОЙЧИВИ БИЗНЕС МОДЕЛИ

Сборник с доклади

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ" СВИЩОВ

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
Доц. д-р Марин Маринов – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Съ-Председатели:

Доц. д-р Любка Илиева – Ръководител на катедра
„Икономика и управление на туризма“
Проф. д-р Марияна Божинова

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Любка Илиева – председател
Доц. д-р Петя Иванова
Доц. д-р Тихомир Личев
Доц. д-р Любомира Тодорова
Гл. ас. д-р Павлин Павлов
Гл. ас. д-р Кристина Шопова
Ас. д-р Йоана Константинова

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Доц. д-р Любка Илиева – председател
Доц. д-р Петя Иванова
Доц. д-р Тихомир Личев
Доц. д-р Любомира Тодорова
Гл. ас. д-р Павлин Павлов
Гл. ас. д-р Кристина Шопова

СЕКРЕТАРИАТ

Доц. д-р Любомира Тодорова
Гл. ас. д-р Павлин Павлов
Гл. ас. д-р Кристина Шопова
Ас. д-р Йоана Константинова

ISBN 978-954-23-2652-6

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ” – СВИЩОВ
ФАКУЛТЕТ „ПРОИЗВОДСТВЕН И ТЪРГОВСКИ БИЗНЕС”
КАТЕДРА „ИКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА”

ЮБИЛЕЙНА МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В ЕПОХА НА ПРЕХОДИ: ЗНАНИЯ, ПОЛИТИКИ И УСТОЙЧИВИ БИЗНЕС МОДЕЛИ

19 – 20 юни 2026 г.

10 ГОДИНИ

Катедра „Икономика и управление на туризма”

Академично издателство „Ценов” – Свищов
2026

Кръглата маса се посвещава на 90-годишнината на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов и 10-годишнината на катедра „Икономика и управление на туризма”.

Докладите в сборника са анонимно рецензирани от Редакционен съвет.

Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

© АИ „Ценов“, Свищов, 2026
ISBN 978-954-23-2652-6

СЪДЪРЖАНИЕ

КАТЕДРА „ИКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА“
Десетилетие на академично развитие, научни постижения и професионална реализация
Доц. д-р Любка Илиева 11

ПОЛИТИКИ, РЕГУЛАТОРНИ РАМКИ, ИКОНОМИКА И СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА В УСЛОВИЯТА НА ТРАНСФОРМАЦИИ

Предизвикателства пред туризма на България
Проф. д-р Стоян Петков Маринов 21

Публични политики за устойчиво управление на обекти на културното наследство
Проф. д-р Маргарита Богданова 31

Политики за развитие на устойчив културен туризъм
Проф. д.н. Таня Парушева 41

Предизвикателства пред туристически сезон 2026
Доц. д-р Красимира Янчева, ас. д-р Христина Сантана 48

Туризъм и геополитически въздействия – географски аспекти
Доц. д-р Тихомир Личев 63

Обществените поръчки в туризма – взаимодействие между знания, политики и устойчиви бизнес решения
Доц. д-р Галина Чиприянова, Красимир Парашкевов 75

Релацията „културен туризъм – културно наследство“
Доц. д-р Пенка Горанова 86

Професионалната счетоводна преценка в туристическите предприятия: между нормативното съответствие и управленската полезност на информацията
Доц. д-р Радосвета Кръстева-Христова, студ. Василена Тодорова, студ. Димитър Димитров, студ. Евелина Радева, студ. Кристиан Иванов 94

Application of Lean Manufacturing Tools in Boxed Solutions for the Tourism Industry
Candidate of Pedagogical Sciences Protsenko Yulia Procenko
Lilya Idrisova, Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD 107

Политики за устойчив туризъм чрез проектно финансиране: Финансова ефективност на общинските инвестиции в инфраструктура
Ас. д-р Димчо Шопов 116

Кризата в Близкия изток – предизвикателства и възможности пред българския туризъм
Ас. д-р Тихомир Драганов.....128

Ролята на европейските програми за развитие на туристическия бизнес в България
Докторант Мария Павлова-Кондрова.....136

Териториална концентрация и регионални различия в развитието на балнео, СПА и уелнес туризма в България
Докторант Антоанета Христова.....144

Местното самоуправление като фактор за развитието на туризма
Докторант Ива Панайотова 156

Институционални и икономически ограничения при трансформацията на земеделски земи за нуждите на туристическата инфраструктура
Докторант Атанас Атанасов.....165

Потенциал за развитие на голф туризма в деветте туристически района на България
Докторант Незифе Бозова.....174

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ, ЗЕЛЕНА И КРЪГОВА ИКОНОМИКА, ГЕОПРОСТРАНСТВЕНИ АНАЛИЗИ И РЕСУРСЕН ПОТЕНЦИАЛ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ

From sustainable to regenerative tourism in the context of the blue economy
Доц. д-р Стефан Райчев 183

Синята икономика и устойчивият туризъм: възможности и предизвикателства
Доц. д-р Добринка Стоянова.....190

Съвременни измерения на социалноикономическата устойчивост в туризма
Доц. д-р Ваня Василева.....199

Развитие на районите през призмата на туризма
Доц. д-р Елена Йорданова, гл. ас. д-р Георги Ангелов, гл. ас. д-р Цветан Марков 207

Концептуализиране на геополитически сензитивни дестинации чрез спортен туризъм: по примера на Голанските възвишения
Доц. д-р Теодора Кирякова-Динева, докторант Уаел Муграби.....216

Изследване на нагласите към екологосъобразните решения в туризма
Гл. ас. д-р Павлин Павлов.....225

Храната като важен компонент на туристическото преживяване
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева 236

Връзка между туристическите пътувания и динамиката на потребителските цени в България
Докторант Никола Николов 244

Климатолечението в структурата на здравния туризъм: историческо развитие, научни школи и концептуално моделиране
Докторант Ваня Андонова..... 256

Кандидатурата за Европейска столица на културата като фактор за развитие на целогодишен туризъм в Бургас
Докторант Иван Гаврилов 268

Място на кръговата икономика в туристическия сектор
Докторант Виктория Джамбазка..... 277

ИНОВАЦИИ, ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ И ИНТЕЛИГЕНТНИ РЕШЕНИЯ В ТУРИЗМА И УСЛУГИТЕ

Концептуална рамка за адаптация на туристическата система в условията на дигитална трансформация
Проф. д-р Велина Казанджиева, доц. д-р Георгина Луканова..... 287

Ролята на изкуствения интелект в развитието на смарт туризъм
Доц. д-р Елена Илиева, Павел Нончев 300

Бъдещето на туризма в епохата на преходи: между дигиталното и автентичното
Доц. д-р Любка Илиева..... 310

Приносът на цифровите иновационни мрежи към регионалното развитие
Доц. д-р Евелина Парашкевова..... 322

Детерминанти на онлайн пазаруването на туристически продукти в България
Доц. д-р Симеонка Петрова..... 333

Влияние на дигиталната трансформация на туристическия пазар върху потребителското поведение
Доц. д-р Ваня Григорова..... 343

Иновационни възможности за развитие на туристическия бизнес – мрежови контекст
Доц. д-р Искра Пантелеева..... 353

Иновациите в контекста на туроператорската дейност
Доц. д-р Любомира Тодорова 363

Бариери пред дигиталната трансформация в хотелиерството: организационни, технологични и поведенчески аспекти
Гл. ас. д-р Галина Илиева 371

Ролята на дигитализацията в транспортното обслужване на туристите: нови технологии и приложения
Гл. ас. д-р Никола Гайдаров 381

Иновативни бизнес модели в хотелиерството: комбинация между лайфстайл, устойчивост и дигитално присъствие
Гл. ас. д-р Мира Джендова 390

Бизнес планиране в туризма в условията на изкуствен интелект – нови модели и предизвикателства
Гл. ас. д-р Маргарита Мишева 400

Иновационен модел за развитие на културния туризъм
Ас. д-р Йоана Константинова 412

От дигитална автоматизация към екосистемно управление: трансформация на бизнес моделите в хотелиерството
Докторант Агнес Бачева 420

Ролята на социалните мрежи при избора на туристическа дестинация сред младите хора
Студ. Павел Антонов Павлов 430

БИЗНЕС МОДЕЛИ, ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО, ПАЗАРИ И БРАНДИНГ В ТУРИЗМА И СВЪРЗАНИТЕ ИНДУСТРИИ

Развитие на туристическата индустрия в контекста на съвременните предизвикателства
Проф. д-р Цанко Стефанов 439

Българската индустрия и технологичните предизвикателства
Доц. д-р Сергей Найденов, доц. д-р Добрин Ганчев 448

Креативно управление на туристическите преживявания като фактор за конкурентоспособност на туристическите предприятия
Гл. ас. д-р Кристина Шопова 456

Методът на критичната точка в туристическия сектор – възможност за ефективни решения
Гл. ас. д-р Росен Колев 464

За идеята на туризма в луксозната индустрия
Гл. ас. д-р Иво Велинов 474

Културният туризъм: между наследството, преживяването и мотивацията
Гл. ас. д-р Пламен Петров 482

Търговски аспекти на селския туризъм в България
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 490

The Authenticity Paradox in the Age of Generative AI: Exploring the Impact of Synthetic Visual Content on Tourism Destination Branding
Ас. д-р Стелиана Василева 494

Бранд мениджмънт и корпоративна култура в многонационални компании в сектора на бизнес услугите
Докторант Петьо Божинов 503

Въздействие на дигиталните технологии върху трансформацията на туристическите предприятия
Докторант Теодора Попова 512

ХОТЕЛИЕРСТВО, РЕСТОРАНТЬОРСТВО И ТУРИСТИЧЕСКА АГЕНТСКА ДЕЙНОСТ: МОДЕЛИ НА УПРАВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ

Спортната анимация като фактор в туристическия бизнес
Доц. д-р Стела Касабова, ст. преп. д-р Радослав Николов 523

Счетоводната информация – важен фактор за успешно управление на предприятията в ресторантьорството
Доц. д-р Галя Стоянова Иванова-Кузманова 530

Управление и развитие на туроператорския бизнес – практически аспекти на облагането по ЗДДС и отражението върху рентабилността
Гл. ас. д-р Лиляна Бърдукова 538

Inventory Accounting in Tourism-Related SMES in Cameroon: Challenges for Cost Control and Sustainable Business Models
PhD student Tognang Kouaya Pretta Noella Rosevale 549

Предизвикателства и възможности пред развитието на голф туризма в България
Докторант Ангел Ангелов 557

Устойчивите практики на туристическите агенции в община Варна
Докторант Христина Петрова 566

Кетъринг обслужването като фактор за конкурентоспособността на туристическите събития
Докторант Цветелина Петрова 575

Директните плащания по Общата селскостопанска политика като инструмент за устойчиво развитие на хотелиерството и ресторантьорството
Докторант Снежана Парушева-Ламбева 584

ОБРАЗОВАНИЕ, ЧОВЕШКИ КАПИТАЛ, ОРГАНИЗАЦИОННА КУЛТУРА, КРИЗИ И АДАПТИВНИ СТРАТЕГИИ ЗА УСТОЙЧИВОСТ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ СИСТЕМИ

Знанието и неговото управление в контекста на туризма
Проф. д-р Любчо Варамезов, докторант Стела Маринова 599

В преход към приобщаване: туризмът като арена на промяна в условия на различие
Доц. д-р Теодора Кирякова-Динева 609

Музеите като неформална учебна среда
Доц. д-р Петя Иванова, докторант Цветелина Телбис 618

Влиянието на организационната култура върху иновационното представяне на туристическите предприятия
Гл. ас. д-р Надежда Стефанова 627

Practices for developing employer branding in Black Sea coastal tourism
Гл. ас. д-р Христина Филипова, хон. ас. Яна Донева 634

Свищов във впечатленията на посетителите на града (1878–1912)
Преп. д-р Емилия Вачева 643

Финансовата грамотност като фактор за устойчивост на туристическия сектор: структурни ограничения, рискови канали и инструменти за въздействие
Докторант Шенай Шемсиева Раимова 651

Re-thinking sport tourism through stronger physical education and local community engagement
PhD student Wael Mugrabi 665

ПРИНОСЪТ НА ЦИФРОВИТЕ ИНОВАЦИОННИ МРЕЖИ КЪМ РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ[1]

Евелина Парашкевова[2]
Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов
ORCID 0000-0003-1546-5188

Резюме: Настоящият доклад изследва ролята на цифровите иновационни мрежи като фактор за повишаване на цифровата зрялост на организациите и стимулиране на регионалното развитие. Разгледани са теоретичните основи на концепцията, свързани с регионалните иновационни системи, отворените иновации и иновационните екосистеми. Анализирано е въздействието на цифровите технологии върху трансформацията на традиционните форми на сътрудничество в цифрови мрежи, които улесняват обмена на знания, технологичния трансфер и съвместното създаване на иновации. Особено внимание е отделено на Европейските цифрови иновационни хъбове (EDIHs) като инструмент за подкрепа на цифровата трансформация на предприятията и публичните организации. Изследването показва, че участието в цифрови иновационни мрежи подобрява достъпа до технологии, експертни знания, финансиране и обучения, като същевременно допринася за повишаване на иновационния капацитет и конкурентоспособността на регионите. Разгледани са и предизвикателствата, свързани с цифровото разделение, концентрацията на иновационни ресурси и неравномерното разпределение на човешкия капитал. Направен е изводът, че цифровите иновационни мрежи представляват важен инструмент за устойчиво регионално развитие, чието въздействие зависи от качеството на институционалната среда, нивото на цифровите компетентности и ефективността на междуорганизационното сътрудничество.

Ключови думи: цифрови иновационни мрежи, регионално развитие, иновационни екосистеми.

Въведение

В съвременното общество цифровата трансформация е основен двигател за икономическото развитие, конкурентоспособността и иновационните процеси в глобален мащаб. Разпространението на технологиите променя начина, по който организациите функционират. Конвенционалните линейни модели за иновационно развитие са изместени от мрежови форми на сътрудничество, базирани на интензивен обмен на знания, ресурси и компетентности между множество заинтересовани страни.

Развитието на иновационните мрежи е тясно свързано с концепцията за отворените иновации (Chesbrough, 2003), според която организациите

[1] Този доклад е резултат от дейностите по проект № КП-06-Н65/10 от 12.12.2022 г. „Формални и неформални иновационни мрежи”, осъществяван с финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“ на Република България.
[2] e.parashkevova@uni-svishtov.bg

могат да повишат своя иновационен потенциал чрез активно взаимодействие с външни партньори. В условията на масова дигитализация тези мрежи съществено се трансформират и се превръщат в цифрови иновационни мрежи, които интегрират цифрови технологии, платформи и инструменти за сътрудничество, позволяващи обмен на знания и иновации в реално време независимо от пространствените ограничения.

В научната литература цифровите иновационни мрежи се разглеждат като ключови елементи на съвременните иновационни екосистеми. Те имат съществен принос за ускоряване на технологичния трансфер, повишаване на цифровата зрялост на организациите и насърчаване на регионалната конкурентоспособност. Последните изследвания показват, че регионите с добре развити цифрови иновационни екосистеми демонстрират по-високи нива на иновационна активност, по-бързо внедряване на цифрови технологии и по-голяма устойчивост спрямо икономически и социални предизвикателства (Neuberger, Manfred, & Hörlesberger, 2024).

В европейски контекст оособено значима роля има мрежата от Европейски цифрови иновационни хъбове (European Digital Innovation Hubs – EDIHs), създадена в рамките на Програмата „Цифрова Европа“. Тези структури имат ключова роля в иновационния процес и трансфера на знание, тъй като осигуряват връзката между бизнеса, научните организации, публичните институции и гражданското общество, предоставяйки услуги за тестване на технологии преди инвестиция, консултации, обучение и достъп до финансиране. Данните на Съвместния изследователски център на Европейската комисия показват, че над 90% от организациите, получили подкрепа от EDIH мрежата, отчитат подобрение в своята цифрова зрялост, като най-съществени резултати се наблюдават при внедряването на технологии, базирани на изкуствен интелект и автоматизация (Carpentier, D'Adda, Nepelski, & Stake, 2025). В този контекст цифровите иновационни мрежи могат да се разглеждат и като инструмент за намаляване на регионалните дисбаланси и за създаване на условия за устойчиво и приобщаващо развитие.

За България темата е значима във връзка с изпълнението на Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2021–2027 и Програма „Цифрова Европа“, които поставят цифровизацията и иновациите сред основните двигатели на икономическата трансформация. Стратегическите документи подчертават необходимостта от развитие на мрежи за сътрудничество между бизнеса, научните организации и публичния сектор с цел ускоряване на цифровата трансформация и повишаване на конкурентоспособността на регионите.

Целта на настоящия доклад е да представи ролята и въздействието на цифровите иновационни мрежи върху регионалното развитие чрез изследване на тяхната еволюция, механизми на функциониране, влияние върху цифровата зрялост на организациите и проявленията им в български контекст.

1. Теоретични основи на цифровите иновационни мрежи

В икономиката на знанието иновациите се разглеждат не като резултат от изолирани организационни усилия, а като продукт на взаимодействия между множество публични и частни (Carayannis & Campbell, 2021).

Теоретичните основи на иновационните мрежи могат да бъдат търсени в концепцията за националните и регионалните иновационни системи, според която иновациите възникват в резултат на взаимодействия между различни институционални актьори, а не ограничено в рамките на отделни организации. Тази теория намира своето естествено продължение в теорията на мрежите и подхода на отворените иновации, които подчертават значението на междуорганизационното сътрудничество за генериране и трансфер на знания (Chesbrough H. , 2020).

Според някои автори отворените иновации представляват процес, базиран на целенасочено управление на потоците от знания през организационните граници (Bogers, Chesbrough, & Moedas, 2018). Този подход дава възможност организациите да увеличат своя иновационен потенциал чрез сътрудничество с външни организации като формират устойчиви иновационни мрежи. Отворените иновации тласкат развитието на концепцията за иновационните екосистеми, които се фокусират върху динамичните взаимодействия между различни заинтересовани страни, съвместно създаващи стойност чрез обмен на ресурси, компетенции и технологии (Granstrand & Holgersson, 2020). В рамките на тези екосистеми иновационните мрежи функционират като механизъм за координация и обмен на знания.

Разпространението на цифровите технологии доведе до съществени промени в начина, по който функционират иновационните мрежи. Традиционните форми на взаимодействие, основани предимно на географска близост и физически контакти, са допълнени или изцяло изместени от цифрови платформи, които осигуряват взаимодействие без оглед на пространственото ограничение. Появяват се нов тип структури – цифровите иновационни мрежи. Те притежават три основни характеристики (Nambisan, Lyytinen, Majchrzak, & Song, 2017):

- ✓ висока степен на цифрова свързаност;
- ✓ динамичност на взаимодействията;
- ✓ възможност за съвместно създаване на стойност от множество участници.

Цифровите платформи са ключов елемент за цифровите иновационни мрежи. Те предоставят инфраструктура за обмен на информация, управление на знанията, съвместно разработване на иновации и координация на дейности между различни организации (Nambisan, Lyytinen, Majchrzak, & Song, 2017). Благодарение на облачните технологии, изкуствения интелект, големите данни и интернет на нещата става възможно създаването на вир-

туални пространства за сътрудничество, които значително разширяват обхвата на иновационните взаимодействия, преодолявайки пространствените бариери. Изследвания (Hinings, Gegenhuber, & Greenwood, 2018) показват, че цифровите технологии променят не само инструментите за взаимодействие, но и самата структура на мрежите. Йерархичните модели постепенно се заменят от по-гъвкави и децентрализирани форми на координация, характеризиращи се с по-висока степен на автономност на участниците.

Цифровите иновационни екосистеми имат съществен принос за устойчивото развитие на регионите чрез ускоряване на технологичния трансфер, стимулиране на предприемачеството и подобряване на достъпа до знания и финансиране (Autio, Nambisan, Thomas, & Wright, 2018).

Един от най-значимите примери за институционализиране на цифровите иновационни мрежи е инициативата за Европейски цифрови иновационни хъбове (EDIHs), реализирана в рамките на Програмата „Цифрова Европа“ на Европейския съюз. В Програмата ЕК дефинира EDIH като организация или консорциум от организации, които подпомагат предприятията и публичните институции при внедряването на цифрови технологии чрез предоставяне на специализирани услуги, обучения и консултации. Мрежата обединява университети, научни институти, технологични центрове, клъстери, публични администрации и бизнес организации. По този начин тя създава предпоставки за изграждане на устойчиви връзки между различните участници в иновационната екосистема.

Според доклад на Съвместния изследователски център (Carpentier, Dadda, Nepelski, & Stake, 2025) организациите, получили подкрепа от EDIH мрежата, демонстрират значително по-високи темпове на цифрова трансформация в сравнение с организации, които не участват в подобни инициативи. Най-съществено въздействие се наблюдава при внедряването на технологии, свързани с изкуствен интелект, киберсигурност и високопроизводителни изчисления.

2. Принос на цифровите иновационни мрежи за цифровата зрялост на организациите и регионалното развитие

През последните години концепцията за цифрова зрялост се утвърждава като една от водещите категории при оценката на готовността на организациите да функционират успешно в условията на цифровата икономика. Под цифрова зрялост обикновено се разбира степента, в която организациите интегрират цифровите технологии в своите процеси, управленски практики, организационна култура и стратегическо развитие (Westerman, Bonnet, & McAfee, 2014).

Съвременните изследвания показват, че цифровата зрялост не се свежда единствено до внедряването на технологии. Тя включва комплекс от организационни способности, свързани с лидерство, управление на данни,

развитие на човешкия капитал, организационно учене и способност за непрекъснати иновации (Ochoa-Urrego & Peña-Reyes, 2021). Именно поради това процесът на цифрова трансформация рядко може да бъде реализиран изцяло със собствени ресурси, особено при малките и средните предприятия и организациите от публичния сектор. В този контекст цифровите иновационни мрежи изпълняват ролята на катализатор на организационната трансформация. Чрез тях се осигурява достъп до знания, експертен капацитет, технологии, обучения и добри практики, които биха били трудно достъпни за отделните организации при самостоятелно действие (Nambisan, Lyytinen, Majchrzak, & Song, 2017).

Влиянието на цифровите иновационни мрежи върху бизнеса се проявява в няколко взаимосвързани направления. На първо място, те ускоряват достъпа до нови технологии и експертни знания. На второ място те демонстрират по-добра ефективност. Според ОИСР компаниите, които участват в иновационни екосистеми и цифрови мрежи, имат по-висока производителност, по-бързо внедряване на иновации и по-добра адаптация към технологични промени в сравнение с предприятията, които функционират изолирано (OECD, 2024).

Това се дължи до голяма степен на факта, че цифровите иновационни мрежи съдействат при осигуряване на ддостъп до научноизследователска инфраструктура, участие в съвместни проекти, технологично консултиране, обучения за развитие на цифрови умения подкрепа при достъп до инвестиции и финансиране. Изследване установява, че предприятията, включени в иновационни екосистеми, реализират по-високи нива на иновационна активност и по-често въвеждат продуктови и процесни иновации (Ferasso, Takahashi, & Gimenez, 2018).

Изследванията показват също така, че цифровите иновационни мрежи насърчават предприемачеството чрез създаване на благоприятна среда за стартиращи предприятия и технологични компании. Наличието на достъп до ментори, инвеститори, научни организации и потенциални партньори увеличава вероятността за успешно развитие на иновативни бизнес модели (Autio, Nambisan, Thomas, & Wright, 2018). От гледна точка на регионалната икономика цифровите иновационни мрежи изпълняват функцията на механизъм за ускоряване на регионалната конкурентоспособност. Те създават предпоставки за концентрация на знания, технологии и човешки капитал в определени територии, което стимулира икономическия растеж.

Според теорията за регионалните иновационни системи иновациите се развиват най-успешно в среди, характеризиращи се с интензивни взаимодействия между организации, наличие на научен потенциал и ефективни механизми за трансфер на знания (Asheim, Isaksen, & Trippl, 2019). Цифровите иновационни мрежи допринасят за регионалното развитие чрез няколко основни механизма:

1. Повишаване на регионалната конкурентоспособност - достъпът до цифрови технологии позволява на икономическите субекти да повишат производителността си и да достигнат нови пазари. Това води до увеличаване на добавената стойност и икономическия растеж на регионално ниво.

2. Подобряване на иновационния капацитет - регионите с развити цифрови екосистеми привличат повече инвестиции в научноизследователска и развойна дейност. Това стимулира създаването на нови продукти, услуги и технологични решения.

3. Създаване на висококвалифицирана заетост - рразвитието на цифрови иновационни мрежи увеличава търсенето на специалисти в области като информационни технологии, анализ на данни, изкуствен интелект и киберсигурност.

4. Намаляване на териториалните различия – чрез цифровите мрежи организации от периферни региони могат да получат достъп до ресурси и знания, които традиционно са концентрирани в големите градски центрове. Изследвания показват, че цифровата свързаност има потенциал да намали част от регионалните дисбаланси в Европейския съюз, ако е съчетана с подходящи политики за развитие на човешкия капитал и цифровата инфраструктура (Mccann & Soete, 2020).

Подчертава се, че цифровото разделение между регионите остава едно от най-сериозните предизвикателства пред постигането на балансирано цифрово развитие. Риск съществува и от концентрация на иновационните ресурси в големите икономически центрове, което може да задълбочи регионалните неравенства (OECD, 2024).

Независимо от тези ограничения преобладаващата част от научните изследвания достигат до извода, че ползите от развитието на цифровите иновационни мрежи значително надвишават потенциалните рискове. Именно поради това Европейският съюз разглежда изграждането на цифрови иновационни екосистеми като един от основните инструменти за постигане на целите за устойчиво развитие.

3. Влияние на цифровите иновационни мрежи върху регионалното развитие

Въздействието от цифровите мрежи не се изразява единствено във внедряването на цифрови технологии, а в създаването на условия за устойчиво организационно развитие, основано на знание, иновации и междуинституционално сътрудничество.

Един от най-съществените резултати от участието в цифрови иновационни мрежи е съкращаването на времето за усвояване на нови технологии и организационни практики. Вместо всяка организация да преминава самостоятелно през процеса на идентифициране, оценка и внедряване на иновации, мрежовият модел базиран на споделяне, ускорява протичането на

иновационния процес. Това създава предпоставки за по-бърза адаптация към технологичните промени (Autio, Nambisan, Thomas, & Wright, 2018), което е важно в контекста на регионалното развитие. В научната литература все по-често се приема, че устойчивият икономически растеж е резултат не толкова от наличието на отделни иновативни организации, колкото от качеството на взаимодействията между тях (Asheim, Isaksen, & Trippl, 2019). В редица европейски региони е установена положителна зависимост между развитието на цифрови иновационни екосистеми и нарастването на интензитета за иновации, производителност на труда, ръст на инвестициите (OECD, 2024). Съществен принос на цифровите мрежи е способността им да преодоляват част от ограниченията, произтичащи от периферното местоположение на отделни региони. Това създава нови възможности за участие на по-слабо развити региони в национални и международни иновационни процеси.

В България развитието на цифровите иновационни мрежи се осъществява в рамките на по-широкия процес на цифрова и иновационна трансформация, заложен в Националната програма за развитие „България 2030“, Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2021–2027, Програма „Цифрова Европа“ и Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“ 2021–2027.

Анализът на тези документи показва ясна ориентация към изграждане на регионални иновационни екосистеми и стимулиране на взаимодействието между бизнеса, научните организации и публичните институции. Особено внимание се отделя на развитието на цифрови иновационни хъбове като посреднически структури за трансфер на знания и технологии.

Същевременно редица национални и европейски анализи показват, че България продължава да се сблъсква със значителни предизвикателства, свързани с цифровите умения, иновационната активност на предприятията и ограниченото участие на бизнеса в научноизследователската дейност (Carpentier, D'Adda, Nepelski, & Stake, 2025). Това поставя цифровите иновационни мрежи в особено важна позиция като инструмент за преодоляване на част от структурните слабости на националната иновационна система. В тази светлина българските Европейски цифрови иновационни хъбове следва да се разглеждат не просто като доставчици на услуги, а като механизъм за изграждане на по-тесни връзки между различните участници в иновационния процес. Тяхната стратегическа роля се състои в създаването на условия за по-ефективен трансфер на знания и за по-активно участие на регионалните икономики в цифровия преход.

Въпреки значителния потенциал на цифровите иновационни мрежи, съществуват основания за по-критична оценка на тяхното въздействие върху регионалното развитие. Част от научните изследвания поставят под въпрос предположението, че цифровизацията автоматично води до намаляване на регионалните различия. Един от основните аргументи е свързан с така

наречения ефект на концентрацията, характеризиращ се с това, че регионите, които вече разполагат с развита научна инфраструктура, университети, високотехнологични предприятия и квалифицирани човешки ресурси, обикновено извличат по-големи ползи от цифровите иновационни мрежи в сравнение с периферните райони (Mccann & Soete, 2020).

Подобна тенденция се регистрира и в България. Значителна част от иновационния и технологичния капацитет остава концентрирана в София и няколко по-големи градски центъра. В резултат съществува риск цифровите иновационни мрежи да допринесат по-скоро за задълбочаване, отколкото за преодоляване на съществуващите различия, ако не бъдат съчетани с целенасочени политики за развитие на периферните региони.

Друг съществен проблем е свързан с неравномерното разпределение на цифровите компетентности. Дори при наличие на достъп до технологии и експертни услуги способността за ефективното им използване зависи от наличието на квалифициран човешки капитал. Именно поради това развитието на цифрови умения следва да бъде разглеждано като неразделна част от политиките за изграждане на цифрови иновационни екосистеми.

От тази гледна точка приносът на цифровите иновационни мрежи към регионалното развитие не може да бъде оценяван единствено чрез броя на участващите организации или внедрените технологии. По-съществен показател е тяхната способност да създават устойчиви връзки между участниците в регионалните иновационни системи и да стимулират натрупването на дългосрочен иновационен капацитет.

Тези мрежи притежават значителен потенциал да подпомогнат модернизацията на организациите и развитието на регионалните икономики. Техният принос обаче не следва да се разглежда като автоматичен резултат от внедряването на цифрови технологии. Реалното въздействие зависи от качеството на институционалната среда, нивото на човешкия капитал, степента на междуорганизационно сътрудничество и способността на регионите да интегрират цифровите инструменти в по-широки стратегии за развитие.

В български условия цифровите иновационни мрежи могат да се превърнат в ключов механизъм за изпълнение на политиките за интелигентна специализация и цифров преход. За реализирането на този потенциал обаче е необходимо да се преодолеят съществуващите различия в иновационния капацитет на отделните региони и да се осигури по-силна координация между националните, регионалните и местните участници в иновационната система.

Заключение

Настоящото изследване показва, че цифровите иновационни мрежи се утвърждават като значим механизъм за подпомагане на организационната

трансформация и развитието на регионалните икономики в условията на дигитализация. Тяхното значение произтича не само от възможността за по-широко използване на съвременни технологии, но и от способността им да създават среда за обмен на знания, сътрудничество и генериране на иновации между бизнеса, научните организации, публичните институции и други заинтересовани страни.

Анализът показа, че участието в цифрови иновационни мрежи допринася за повишаване на цифровата зрялост на организациите чрез улесняване на достъпа до експертни знания, технологична инфраструктура, обучения и възможности за финансиране. На регионално равнище това съдейства за укрепване на иновационния капацитет, подобряване на конкурентоспособността и създаване на предпоставки за устойчив икономически растеж.

В същото време резултатите показват, че въздействието на цифровите иновационни мрежи не е еднозначно и зависи от редица фактори, сред които качеството на институционалната среда, наличието на квалифициран човешки капитал, степента на междуорганизационно сътрудничество и равнището на регионалната цифрова инфраструктура. При отсъствие на целенасочени политики съществува риск ползите от цифровизацията да се концентрират в икономически по-развитите региони, което може да задълбочи съществуващите териториални различия.

В български условия цифровите иновационни мрежи и Европейските цифрови иновационни хъбове притежават потенциал да подпомогнат изпълнението на целите на интелигентната специализация и цифровия преход. Реализирането на този потенциал изисква последователни усилия за развитие на цифровите компетентности, насърчаване на партньорствата между науката и бизнеса и разширяване на достъпа до иновационни ресурси в по-слабо развитите региони. От тази гледна точка е релевантно планирането на активни мерки в публичните политики в подкрепа на цифровите иновационни мрежи и тяхното по-тясно обвързване със стратегическите и оперативни документи за регионално развитие.

Перспективно направление за бъдещи изследвания е оценката на дългосрочното въздействие на цифровите иновационни мрежи върху регионалната конкурентоспособност, както и анализът на факторите, определящи различията в тяхната ефективност между отделните региони и сектори.

Използвана литература

Asheim, B., Isaksen, A., & Trippl, M. (2019). Advanced Introduction to Regional Innovation Systems. Edward Elgar Publishing.

Autio, E., Nambisan, S., Thomas, L., & Wright, M. (2018). Digital Affordances, Spatial Affordances, and the Genesis of Entrepreneurial Ecosystems. Strategic Entrepreneurship Journal, 12, 72-95.

Bogers, M., Chesbrough, H., & Moedas, C. (2018). Open Innovation: Research, Practices, and Policies. California Management Review, 6(2). doi:https://doi.org/10.1177/0008125617745086

Carayannis, E., & Campbell, D. (2021). Democracy of Climate and Climate for Democracy: The Evolution of Quadruple and Quintuple Helix Innovation Systems. Journal of the Knowledge Economy, 12(2), 812-826. doi:https://doi.org/10.1007/s13132-020-00662-x

Carpentier, E., Dadda, D., Nepelski, D., & Stake, J. (2025). European Digital Innovation Hubs Network`s activities and customers. Luxembourg: Office of the European Union. doi:https://data.europa.eu/doi/10.2760/7784020

Carpentier, E., D'Adda, D., Nepelski, D., & Stake, J. (2025). European Digital Innovation Hubs Network's activities and customers – State of play report 2024. Publications Office of the European Union. doi:https://data.europa.eu/doi/10.2760/7784020

Chesbrough, H. (2020). To recover faster from Covid-19, open up: Managerial implications from an open innovation perspective. Industrial Marketing Management, 88, 410-413. doi:https://doi.org/10.1016/j.indmarman.2020.04.010

Chesbrough, H. W. (2003). Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting From Technology. Harvard Business School Press.

Ferasso, M., Takahashi, A., & Gimenez, F. (2018). Innovation ecosystems: a meta-synthesis. International Journal of Innovation Science, 10(4), 495–518. doi:https://doi.org/10.1108/IJIS-07-2017-0059

Granstrand, O., & Holgersson, M. (2020). Innovation ecosystems: A conceptual review and a new definition. Technovation. doi:10.1016/j.technovation.2019.102098

Hinings, B., Gegenhuber, T., & Greenwood, R. (2018). Digital innovation and transformation: An institutional perspective. Information and Organization, 28(1). doi:https://doi.org/10.1016/j.infoandorg.2018.02.004

Mccann, P., & Soete, L. (2020). Place-based innovation for sustainability. Publications Office. doi:https://data.europa.eu/doi/10.2760/250023

Nambisan, S., Lyytinen, K., Majchrzak, A., & Song, M. (2017). Digital Innovation Management: Reinventing innovation management research in a digital world. MIS Quarterly, 41(1), 223-238. doi:10.25300/MISQ/2017/41:1.03

Neuberger, S., Manfred, P., & Hörlesberger, M. (2024). The effects of RRI-oriented roadmapping on the digital transformation of regions. Journal of Responsible Innovation, 11(1). doi:https://doi.org/10.1080/23299460.2024.2414519

Ochoa-Urrego, R., & Peña-Reyes, J. (2021). Digital Maturity Models: A Systematic Literature Review. От D. Schallmo, & T. J., Digitalization. Management for Professionals. Springer. doi:https://doi.org/10.1007/978-3-030-69380-0_5

OECD. (2024). Digital Economy Outlook. OECD Publishing.

Westerman, G., Bonnet, D., & McAfee, A. (2014). Leading Digital: Turning Technology into Business Transformation. Harvard Business Press.

THE CONTRIBUTION OF DIGITAL INNOVATION NETWORKS TO REGIONAL DEVELOPMENT[3]

Evelina Parashkevova[4]
Dimitar A. Tsenov Academy of Economics
ORCID 0000-0003-1546-5188

Abstract: This paper examines the role of digital innovation networks as a factor in enhancing the digital maturity of organizations and fostering regional development. The theoretical foundations of the concept are explored through the perspectives of regional innovation systems, open innovation, and innovation ecosystems. The study analyses the impact of digital technologies on the transformation of traditional forms of collaboration into digital networks that facilitate knowledge exchange, technology transfer, and the co-creation of innovations. Particular attention is paid to the European Digital Innovation Hubs (EDIHs) as a key instrument for supporting the digital transformation of enterprises and public organizations. The findings indicate that participation in digital innovation networks improves access to technologies, expert knowledge, funding opportunities, and training, while simultaneously enhancing the innovation capacity and competitiveness of regions. The paper also discusses challenges related to the digital divide, the concentration of innovation resources, and the uneven distribution of human capital. It concludes that digital innovation networks represent an important instrument for sustainable regional development, whose effectiveness depends on the quality of the institutional environment, the level of digital skills, and the efficiency of inter-organizational cooperation.

Keywords: digital innovation networks, regional development, innovation ecosystems.

[3] This paper presents results from Project No. KP-06-N65/10 (12 December 2022), "Formal and Informal Innovation Networks", implemented with the financial support of the National Science Fund of the Republic of Bulgaria.
[4] e.parashkevova@uni-svishtov.bg